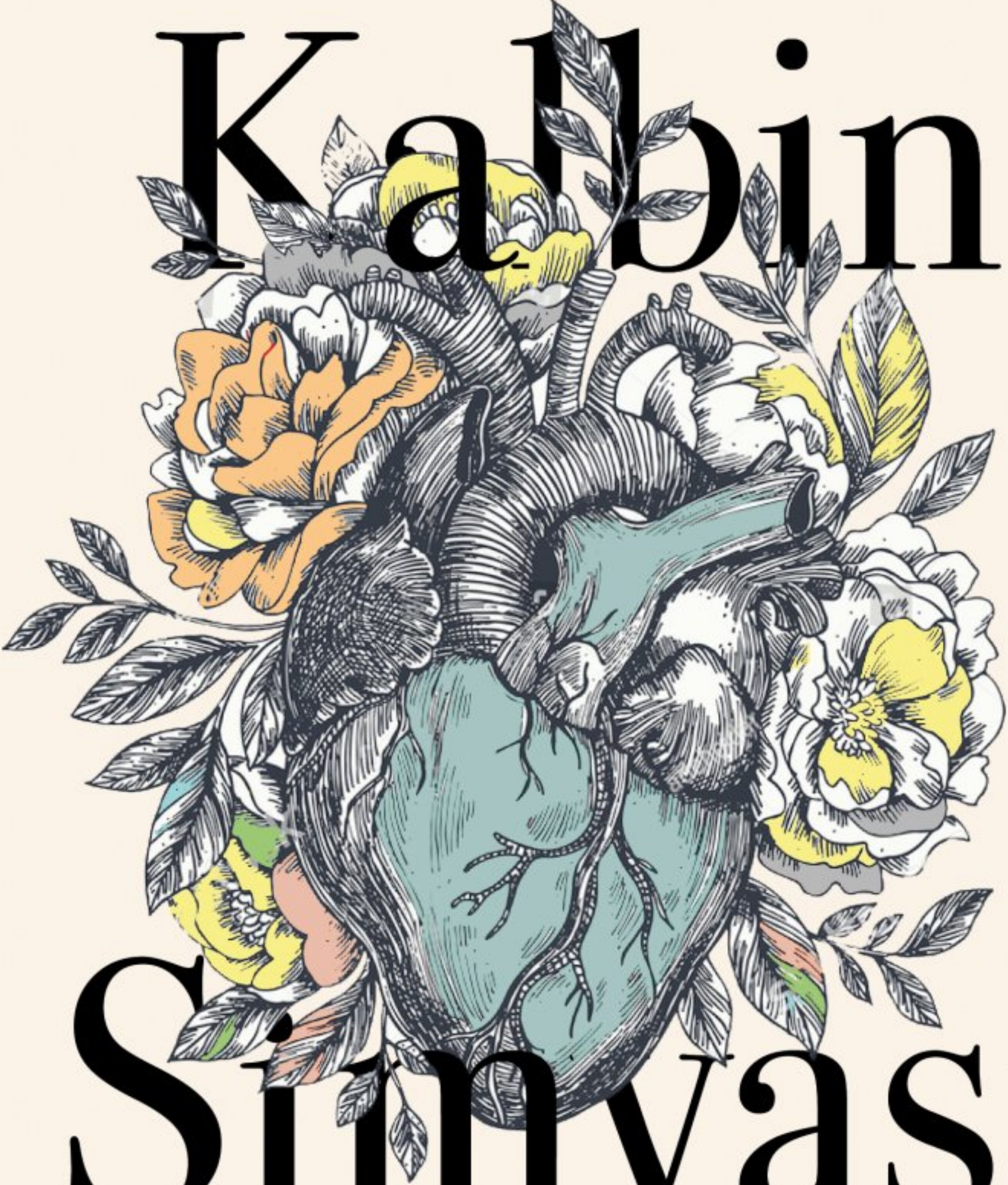

MANEVİ YARALARA ÇARE BULMAK

Kalbin

Simyası

HAMZA YUSUF

Çeviri: Abdurrahman Açıkgoz

Kalbin Simyası: Manevî Yaralara Çare Bulmak

Hamza Yusuf

TİMAŞ YAYINLARI | 4532

Din Kitaplığı-İnceleme Araştırma | 52

ÇEVİRİ

Abdurrahman Açıkgöz

BEYİTLERİN (MUTAHHARATÜ'L-KULÜB) ÇEVİRİSİ

Hande Yıldırım Önsöz

EDİTÖR

Hande Yıldırım Önsöz

KAPAK TASARIMI

Ravza Kızıltuğ

İÇ TASARIM

Tamer Turp

1. BASKI

Ocak 2019, İstanbul

ISBN

ISBN: 978-605-08-2925-9

9 786050 829259

TİMAŞ YAYINLARI

Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul

Telefon: (0212) 511 24 24

Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr

timas@timas.com.tr

   timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık

Sertifika No: 12364

BASKI VE CILT

Sistem Matbaacılık

Yılanlı Ayazma Sok. No: 8

Davutpaşa-Topkapı/İstanbul

Telefon: (0212) 482 11 01

Matbaa Sertifika No: 16086

YAYIN HAKLARI

© *Purification of the Heart* orijinal adıyla Hamza Yusuf tarafından temsil edilen bu kitabın
Türkiye'deki yayın hakları Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.

İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

TAKDİM: Kalbin İmarı İçin / 7

ÖNSÖZ / 11

TEMİZLİĞE GİRİŞ / 25

CİMRİLİK / 37

ŞİMARIKLIK / 44

BUĞZ / 48

HAKSIZLIK / 51

DÜNYA SEVGİSİ / 57

KISKANÇLIK / 62

ZARARLI UTANGAÇLIK / 74

HAYAL KURMAK / 78

FAKİRLİK KORKUSU / 80

RİYA / 84

ALLAHTAN BAŞKASINA DAYANMAK / 99

KADERE RIZA GÖSTERMEMEK / 101

İTİBAR PEŞİNDE KOŞMAK / 107

TÛL-İ EMEL (UZUN EMEL) / 115

SÛ-İ ZAN / 131

UCUB / 135

SAHTEKÂRLIK / 139

ÖFKE / 141

GAFLET / 159

KİN / 168

BÖBÜRLENME VE KİBİR / 170

YERİLMekten HOŞLANMAMAK / 179

ÖLÜMDEN NEFRET / 182

KÜFRAN-I NİMET / 186

İSTİHZA / 192

KALP İÇİN KAPSAMLI BİR TEDAVİ / 196

KALBİ TEMİZLEMek İÇİN FAYDALI AMELLER / 209

KALBİN HASTALIKLARININ KÖKENİ / 216

EKLER

Zikir / 235

Ramazan ve Arınma / 249

Sidi Ahmed Zerrûk / 266

TEMİZLİĞE GİRİŞ

Beyit 1-8:

*Kalbin en önemli vasfı olan edep,
Her şeyin başlangıcı ve en şerefli efendisidir.*

*Kendisine karşı hayâli ve itaatkâr olman gereken,
Yüceler yücesi Allah ile edeplen.*

*O'na karşı hayâli ve kırık kalpli (hüzünlü) ol.
Heybetine, ululuğuna karşı boyun eğ.*

*Kendi istek ve arzularını O'nun muradına feda et.
Açgözlülük ederek, kullarından bir şey bekleme.*

*O'nun emirlerini hemen yerine getir.
Allah'ın huzurundan kovulmaktan kork, edebe riayet etme-
mekten sakın.*

*Sen, ey talip, kulluğun gerektirdiklerini idrak et,
Böylece Sonsuz Olan Sübhan'ın sıfatlarıyla nimetlenirsin.*

*Perişanlığını gör ve fark et,
Böylece Güçlüler Güçlüsü'nden itibar ve servet kazanırsın.*

*Bütün uzuv ve organların onun isteklerine cevap verdiğini
düşünürsek,
Kalbin selameti gibi bir başka kurtuluş yoktur.*

Edeb: Temizliğin Kalbi

İmam Mevlüd, bu Arapça didaktik şiirine, tercüme edilmesi mümkün olmayan bir kelime oyunu işle başlıyor. Arapçada başlangıç *bed'u* demektir ve “kalp” kelimesi aynı zamanda fiil olarak “bir şeyi ters çevirmek” anlamına gelir. İşte *bed'u* kelimesinin harflerini tersine çevirdiğimizde elimize *edeb* kelimesinin harfleri geçiyor. Böylece bu eser, kalbin temizlenmesinin anahtarı olan edeple başlamış oluyor.

Edeb kelimesi Arapçada “nazik ve görgülü olmak” haricinde de birçok anlama gelmektedir. Örneğin, “engin bilgi birikimine sahip kimse”lere *edib* (*edeb*'den türemiş bir kelime) denir, nitekim insanlar ilim sahibi oldukça görgü ve nezaketleri artar. Bununla birlikte *edeb* kelimesinin kökünde bir hürmet hissi yatmaktadır. İşte İmam Mevlüd de eserine edeple başlıyor, zira manevî temizliğin kapısı hal ve tavırlardaki özenle açılır. Bir kimse kalbini tasfiye etmek istiyorsa Cenâb-ı Hakk'a karşı edebini -sürekli huzurda olduğunun farkında hareket ederek- muhafaza etmelidir. Peki bu edebe nasıl ulaşılır? İmam Mevlüd, edebi mümkün kılan iki sıfatı şöyle sıralıyor: hayâ ve alçak gönüllülük.

Arapçada *hayâ* kelimesi “utanma” anlamını taşısa da bu kelimenin kökü “hayat” ve “canlı” kelimeleri ile çok ilişkilidir. Resulullah^(sav), “Her dinin kendine has bir ahlakı vardır. İslam'ın ahlakı da hayâdır (mahcubiyet ve iffetle karışık bir içten içe utanma hali),” buyurmuşlardır.

Çoğumuz çocukken birilerinden, “Ne kadar ayıp, utanman lazım!” sözlerini duymuşuzdur. Maalesef günümüzde “utanma” kelimesi menfi bir anlam taşıyor, sanki bir aşağılama gibi kullanılıyor. Artık ebeveynler, asla çocukların utanmalarına sebep olacak şeyler yapmamaları gerektiğini öğreniyorlar. Hâkim pedagojik anlayış yetişkinlere, çocuklar ne yaparlarsa yapsınlar, onların iyi hissetmelerini sağlayacak tutumu salık veriyor. Halbuki bu tavır, zamanla, insanı kötülükten caydıran doğal refleksleri ortadan kaldırır.

Bazı antropologlar, kültürleri “utanç kültürleri” ve “suçluluk kültürleri” olarak ikiye ayırıyorlar. Bu perspektife göre “utanç”, dışa bakan toplumsal bir mekanizma; “suçluluk” ise kötü bir iş yapan kişide oluşan pişmanlığın onu hatasını düzeltmeye zorladığı vicdanî bir mekanizmadır.

İlkel kültürlerin çoğu, suçluluk değil utanç (kişinin kendisinin ve ailesinin ismine leke sürmekten korkması) esasına göre işlemektedir. İslam, utanma hissini saygıdeğer kabul eder ve onu bambaşka bir seviyeye çıkarır: Bir kimsenin artık Allah karşısında utandığı bir dereceye. Cenâb-ı Hakk’ın; yaptığımız, söylediğimiz ve hatta içimizden geçirdiğimiz her şeyin farkında olduğunu anlayıp kabul ettiğimizde artık utanma hissi daha yüksek bir platforma taşınır: Kendisinde perde olmayan melekût âlemine. Bu seviyede kişi, artık meleklerden bile utanır hale gelir. Dolayısıyla, Müslümanlar her ne kadar utanç esaslı bir kültürü teşkil etseler de, bu durum insanın yalnızca çevresinden utanmasının ötesine geçerek değişken toplumsal normlardan bağımsız bir mekanizmaya evrilir. İşte bu hal, değişmeyen bir gerçeğin etrafında şekillenir: Ne yaparsak yapalım Allah’ın bizi gördüğünün farkında olmak. Bu farkındalığı beslemek, insanı Hakk’ı gücendirecek ve

edebe aykırı işler yapmaktan alıkoyar. İşte nebevî terbiyenin asaleti buradan gelir.

Ayrıca İmam Mevlüd, insanın Allah karşısında *ziil* sahibi, yani “alçak gönüllü, iddiasız ve mütevazı” olması gerektiğinden bahseder. Kur’ân’da, Allah’ın öfkesini çeken kimselerin böyle bir zillete dûçar olduklarından bahsedilir. Allah’a karşı zillet ya da tevazu içinde bulunmak, edepli olmanın şartlarından biridir. İlginçtir ki, sözlükte esasen “kırılmış” anlamına gelen *münkesiran* kelimesi “hüzünlü” olarak çevrilir. Aslen bu kelime, Allah’ın azameti karşısında bir tür mahviyete düşme manası taşır. Yani bu ifade, bizleri şu haşmetli hakikati fark etmeye davet eder: Hepimiz, her an, kâinatta kendisinden başka güç ve kudret sahibi olmayan, gökleri ve yeri yaratan Allah’ın yüce huzurunda yaşıyor ve hareket ediyoruz.

Allah’ın, yarattıkları üzerindeki kusursuz nezaretini ve bize gönderdiği sayısız nimetleri ciddi tefekkür etsek ve bunun üzerine O’nun huzurunda yapıp ettiklerimizi gözden geçiresek, zillet ve utançtan başka ne hissedebiliriz? Bu güçlü hisler bizleri; halimizi düzeltmesi, isteklerimizi kendi rızasına uygun hale getirmesi ve planlarımızdan O’nun planları hatırına vazgeçebilmemiz için Allah’a yalvarmaya yöneltmelidir. İşte Allah’a karşı gerçek edep, yani manevî temizliğin ön şartı, budur.

Resulullah^(sav), “Arzuları benim getirdiklerime uymadıkça hiçbiriniz (olgun) mü’min olamazsınız,” buyurmuştur. Efendimizin^(sav) getirdikleriyle -ki İslam; Nuh, İbrahim, Musa İsa Aleyhimüsselam’ın miraslarını bünyesinde barındırma uyumlu olmak, insanın tamahtan kurtulmaya çalışmasını ve bencilce bir motivasyonla hareket etmeyi reddetmesini gerektirir. İnsan, Allah’ın kullarından hiçbir şey talep et-

memelidir. Eğer bir Şey isteyecekse göklerin ve yerin Rabbi olan Allah'tan istemelidir. Temel kural Őudur: nce Allah'tan istemek, sonra çalıŐmak, yani gerekli giriŐimlerde bulunarak esbba tevessül etmek (sebeplere inanıp onları vesile saymayı) gerekir.

İmam Mevlüd Şöyle devam eder: Bir kimse "Allah'ın emrini yerine getirmek" konusunda acele etmelidir ve "farkında olmadan edepsizlik yapmak" hususunda da dikkatli olmalıdır. Bir hadis-i Şerifte, "Biriniz, hiç ehemmiyet vermeden bir kelime söyler de kendisi o kelime sebebiyle yetmiŐ yıl cehenneminde kalır," buyrulmuştur. İnsanlar, zaman zaman nebevî tavsiyelerden o kadar koparlar ki kendilerine bilmeden çok büyük zarar verebilirler. Bu durum, kendini çok sıkı protokol kurallarının geçerli olduğu diplomatik bir ortamda bulan ve bu kuralları bilmediği için farkında olmadan çok vahim hatalar iŐleyen gafil bir kimsenin durumu gibidir. Bu gaflet, bir de Allah'a karşı olursa, haddi aŐmanın sonuçları çok daha ciddi olacaktır. Bir kimse, kendi yaptıkları sebebiyle azaba dar olabilir. Bu vakada, protokol kuralları, Allah'ı tanımaktan ve O'nun hududunu bilmekten geçiyor.

zgrlk ve Temizlik

Sonraki kısımda İmam Mevlüd, hayâ ve alçak gönüllülük sıfatlarına sahip olmayı baŐaran ve onların zıddından (arsızlık ve kibir) temizlenen insanın elde edeceği özgürlükten bahseder. İnsan bu sıfatlarla, gerçekten özgürlük, zenginlik ve izzet sahibi olur; bu sıfatları kazanmak da heveslerin kölesi olmaktan kurtulmakla mümkündür. Kendini "zgr" olarak tanımlayan nice insan, önlerine yemek geldiğinde oburluktan ya da ellerine fırsat geçtiğinde gayrimeŐru iliŐkiden kendile-

rini geri çekecek iradeye sahip değildir. Böyle bir özgürlük iddiası, inandırıcılıktan çok uzaktır.

Özgürlük, gerçek anlamını, kendisini baştan çıkararak bir şeyle karşılaştığında insanın Allah'tan korkarak sebat etmesi ve davranışlarını kontrol altında tutması durumunda bulur. Hatta bu durum; kişi, cazibe karşısında arzuları hareketlendiği halde o iradesini kullanıp kendini buna kaptırmadığında da geçerlidir. İmam Gazzâlî Hazretleri, vücudun içindeki ve dışındaki organların arzularını uzun uzun anlatırken mide ve üreme organlarından “ağır basanlar” olarak bahseder; insan onları kontrol altına alabilirse diğer bütün şehvet cinslerini yönetebilir. Bunların yanında dil de aşılması güç bir engeldir. Örneği bazı kimseler, gybet etmeden ve kötülemeden duramazlar ve bunu çoğu zaman farkında olmadan yaparlar.

İnsanlar genelde fakirlikten veya tevazudan hoşlanmazlar çünkü bunları alçaltıcı görürler. Halbuki Peygamber Efendimiz^(sav), fakirliği zenginliğe tercih etmiştir. Onun evinde para bulunmazdı, ziynet eşyası yoktu, içi hurma lifleriyle dolu deriden bir yer yatağında yatardı ve sadece misafirleri için iki yastık bulundururdu. Bugünün dünyasında, böyle bir hayat standardı muhtemelen aşırı fakirlik olarak kabul edilecektir. İmam Mevlüd, Allah katında izzet sahibi kimselerin, O'na karşı tevazu sahipleri olduğunu vurgular: Bunlar, Yaratıcılarının onları nasıl gördüğüne önem verirler, fâni insanların yargılarına değil. İzzet ve şeref, Allah'ın birer ikramıdır; Kur'ân'da Allah'a hitaben, “*Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin.*”¹⁰ denmiştir. Bu ilahî kanunun sayısız delili var. Örneğin, zamanında güç ve zenginlik sahibi olan birçok insanın, şimdi yoksulluk içinde eski ihtişamlarını

10 Âl-i İmrân, 3:26.

kaybetmiş olarak şehirlerin varoşlarına sığınmış olduğunu görüyoruz. Allah, her şeye kâdirdir ve bütün hayırlar, yetkiler ve rızık O'nun elindedir; bizim değil.

Bütün bunlardan önemli bir prensip çıkarabiliriz: Bir kimse haddini aşarak bir sıfat elde etmeye kalktığında, kendisine onun tam zıddı giydirilir. Allah, kibirle insanlar nezdinde rütbe ve şeref arayan mağrur kimseleri aşağılar ve küçük düşürür. Bu hususta Kur'ân, Firavun ve Kârûn'u ve onların acınası, rezil sonlarını örnek verir. Tam tersine, kim de Allah'a karşı tevazu içinde olursa Allah o kimseyi şerefli kılar.

İmam Mevlüd, "Bütün uzuvlar kalbin emrini dinlediği için, en önemli selamet kalbin selametidir," diyerek devam ediyor. Eğer bir kimsenin kalbi emin ise uzuvları da öyledir çünkü onlar, kalbin ilham ettiği işleri yaparlar. Yozlaşmış kimselerin organları, kendilerinden fesadın yayıldığı araçlar haline gelir. Nitekim Kur'ân'da şöyle buyrulur:

*"O gün onların ağızlarını mühürleriz; yapmış olduklarını elleri bize anlatır, ayakları da tanıklık eder."*¹¹

*"Allah yolunda harcama yapın, kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin, kuşkusuz Allah iyilik edenleri sever."*¹²

*"Yakıcı azabı tadın!" diyeceğiz. Bu, ellerinizle yapmış olduğunuzun karşılığıdır. Yoksa Allah kullara asla zulmedici değildir."*¹³

*"Onlara büyük bir ceza vardır. O gün dilleri, elleri ve ayakları, yapıp ettikleri hususlarda aleyhlerine tanıklık edecektir."*¹⁴

11 Yâsîn, 36:65.

12 Bakara, 2:195.

13 Âl-i İmrân, 3:181-182.

14 Nûr, 24:23-24.

Bir hadis-i şerife göre dil, “kalbin tercümanıdır”. İkiyüzlü kimseler, kalplerinde olmayan bir şeyleri dile getirdikleri için ikiyüzlülük çok fena görülmüştür. İkiyüzlü, diline haksızlık etmiş ve kalbine zulmetmiş olur. Ama eğer kalp sağlıklı ise dilin hali de onunla uyumlu olur. Bize, konuşurken dürüst olmamız emredilmiştir zira bu kalbin sağlığına ilişkin bir göstergedir. Bir hadisi şerife göre, her sabah bütün organlar ürperti içinde kalkıp kalbe hitaben, “Bizim hakkımızda Allah’tan kork! Sen dosdoğru olursan biz de öyle oluruz, yok eğer sen yoldan çıkarsan, biz de yoldan çıkarız,” derler. Sürekli Allah’ı anmakla (zikirle) meşgul olmak, dili muhafaza eder ve boş konuşmaların yerini insanın Allah katındaki derecesini artıran sözlerle doldurur. Varoluşun esas sebebi olan Allah’a karşı edep sahibi olmak konusunda dil, çok önemli bir yere sahiptir.

Beyit 9-15:

*Bu temeli kavradıktan sonra ikinci aşama,
Kalbin zaîfiyetlerine hâkim olmak ve onları yenmektir.*

*Kalbin rahatsızlıklarının ilmi, yani her birinin sebeplerini
ve çözümlerini bilmek, herkes için bir zarurettir.*

*Bu, İmam Gazzâlî’nin hükmüdür fakat,
Kendisine sıhhatli bir kalbin bahşedildiği kimseye uygulanmaz.*

*(Onun gibi düşünen) âlimlerin belirttiği gibi, İmam Gazzâlî,
Kalbin hastalıklarının insanın fitratında bulunduğunu addet-
miştir.*

*Bazı âlimler ise bu hastalıkların insanda ağır bastığına hük-
müne ulaşmışlardır,
Muhakkak insanın fitratında içkin olduklarına değil.*

*Fakat bil ki, bu rahatsızlıkların hiçbir alamet kalmayınca
kadar yok edilmesi,*

İnsanoğlunun ehliyetinin ötesindedir.

Lakin ben burada sana bunların teşhisi,

Tanısı ve tedavisi hakkında bilmen gerekenleri veriyorum.

Temizlik Süreci

Kalbin temizlenmesi, bir süreç gerektirir. Öncelikle kişinin, yukarıda belirtildiği gibi, Allah karşısında edep sahibi olmanın önemini ve buna erişmek için yapılması gerekenleri anlaması gerekir. Daha sonra kişinin, kalpteki hastalıkların; onların varlığının, verdikleri rahatsızlıkların ve onlardan kaynaklanan zararlı komplikasyonların ve sıkıntıların farkına varması ve bu hastalıkların kendisinin bahsedilen edebe erişmesini engellediğini kabul etmesi gerekir. Kalbin hastalıklarını, onların sebeplerini ve nasıl tedavi edileceklerini bilmek aklı başında her yetişkin insanın üzerine vaciptir.

İmam Mevlüd, burada, kalpteki rahatsızlıkları ve bunların tedavilerini öğrenmenin hakikaten herkes için bir yükümlülük olduğunu savunan İmam Gazzâlî'ye (11. yüzyılda yaşamış ve manevî temizlik konusunda usta bir âlim) atıfta bulunur. İmam, daha sonra diğer bazı âlimlerin, bunun her fert için -özellikle de zaten sağlıklı bir kalbe sahip olan ve bu hastalıklardan korunan kimseler için- bir zorunluluk olmadığı yönündeki görüşlerini de sunar. İmam Gazzâlî ise bu görüşe muhalefet eder ve bu hastalıkların, insanlık halinin doğasında olduğunu savunur. Örneğin aç gözlülük, kıskançlık, nefret ve benzeri durumlar çocuklarda da gözlenebilir; ne var ki bunlar her zaman aktif olmayabilir. Peki bu düşüncenin,

Hristiyanların, insanı doğası gereği yozlaşmış kabul eden “İlk Günah” öğretisinden nasıl bir farkı var?

Kısaca ifade etmek gerekirse her ne kadar İmam Gazzâlî vasfındaki İslam âlimleri “Kalbin hastalıkları insan doğasıyla ilişkilidir,” deseler de, bunun insanda bir “eğilim” şeklinde ortaya çıktığını eklerler. Fakat Müslümanlar, bu eğilimin Hz. Âdem’in^(as) hatasının bir sonucu olduğuna ya da Hz. Âdem’in^(as) kendini (ve çocuklarını) yalnızca kurban kaniyle temizlenebilen kalıcı bir günahkârlığa soktuğuna inanmazlar. Hz. Âdem ve Hz. Havva, hiç şüphesiz hata ettiler fakat daha sonra Allah’a yönelip af dilediler ve Allah pişmanlıklarını kabul ederek ikisini de bağışladı. Allah’ın affediciliği de bunu gerektirir. Dolayısıyla onlardan sonra nesillerine hiçbir kusur miras kalmadı. Kur’ân, kimsenin başka bir kişinin günahının yükünü taşımadığını bildirmektedir.¹⁵ Fakat bu gerçek, insandaki temel içgüdülerin varlığını inkâr etmemizi gerektirmez.

Bütün mesele, kalbin manevî bir organ olmasıyla ilgilidir. Kalbin görünmeyen yapısında, âdetâ metastazla (yayıma) kalbi tamamen kuşatan bir kanserleşme potansiyeline sahip bir kötülük tohumu bulunur. Örneğin, tüberküloza sebep olan bakteriler, milyonlarca insanın akciğerlerinde uyur şekilde yaşarlar. Bu bakterinin taşıyıcısı olan insanlar yaşlanır ya da bağışıklık sistemini zayıflatan başka bir hastalığa yakalanırsa tüberküloz (verem) ortaya çıkabilir. İşte bunun gibi, insan kalbinde, beslendiği ve büyümesine izin verildiği takdirde ruha zarar verecek ve giderek onu mahvedebilecek “uyuyan bir parça” vardır. Peygamber Efendimiz^(sav), “Âdemoğlu bir günah işlediğinde, kalbinde siyah bir nokta belirir. Eğer

15 En’âm, 6:164.

kişi tövbe ederse bu iz silinir ancak tövbe etmezse bu nokta, bütün kalp simsiyah oluncaya kadar büyür,” buyurmuşlardır. (Bu arada, siyah rengi günahla ilişkilendiren bu düşüncenin kökeninde ırkçılık yoktur. Bu kullanım, alçak kimselere “kara kalpli” diyen siyahi Afrikalılar arasında bile uzun süredir yaygındır. Kur’ân-ı Kerim, Hesap Günü’nde kurtuluşa eren kimselerin ““yüzlerinin ağardığını” söyler.¹⁶ Buradaki ağarma; cilt tonu olarak beyazlaşmayı değil, fiziksel renkten bağımsız olarak, daha ziyade, manevî tasvirler olan nur ve aydınlığı ifade eder. Siyahi bir insanın yüzünde nurun aydınlığı olabilirken, beyaz tenli bir insanda zulmet karanlığı görülebilir; kişinin manevî ve ahlakî durumuna bağlı olarak bunun tam tersi de mümkündür.)

İmam Gazzâlî Hazretleri, kalp rahatsızlıklarını insanoglundaki potansiyelin bir parçası olarak görmektedir. O, her insanın, kendini koruyabilmesi için insan doğası hakkındaki bu bilgiyi öğrenmek zorunda olduğuna inanır. Diğer âlimler ise bu rahatsızlıkların insanda ancak baskın olduğunu düşünürler, yani çoğu insan bu özelliklere sahiptir ancak herkes değil.

İmam Mevlüd’ün, bu hastalıklardan tamamen kurtulmanın imkânsız olduğunu söylemesi ilginçtir. Buradan, manevî tasfiyenin ömür boyu devam eden bir süreç olduğunu, bir kez uygulandıktan sonra unutulmuş bir şey olmadığını anlıyoruz. Kalbin saflığı bakımsızlığa asla dayanamaz. Bu yüzden insan, kalbini daima muhafaza etmelidir.

Her çocuğun *fıtrat* hali üzere doğduğunu belirten meşhur bir hadis-i şerif vardır. Müslümanlar bu hadisi genellikle, “Her çocuk *Müslüman* olarak doğar,” şeklinde çevirirler.

¹⁶ Âl-i İmrân, 3:106.

Halbuki hadiste “fitrat üzere” buyrulmuştur, yani insan iman etmeye meyilli bir biçimde, bir amacı olduğuna dair içgüdüsel bir hisle ve nebevî mesajı almaya müsait bir yapıda doğmuştur. O zaman geriye kalan, kişinin fitratını besleyerek iman etmeye ve kalp saflığına yönelik bu eğilimi geliştirmesidir.

CİMRİLİK

Beyit 16-25:

O halde, ilahî nizamda ya da manevî değerlere göre, kendisiyle mükellef olunanın verilmemesi kalbin rahatsızlıklarından biri olarak zikredilen cimriliğin niteliklerindedir.

İlahî nizamın yükümlülüklerine gelince bunlar; ihtiyaç sahiplerine yardım, bazılarında göre onların hakları demek olan yoksullara sadaka manasına gelen zekât gibi yükümlülüklerdir.

Manevî değerler, kişiyi ilgilendirmeyen ufak tefek şeylerde sürekli kusur araştırmamayı da içerir. Bundan kaçınmak, komşu ve akraba [hakkı] hususunda daha da önemlidir.

*Bir ziyafette veya herhangi bir şeyde hoş olmayan yanları araştırmak,
Ölü için kefen almak gibi insanı huzursuz eder.*

Mesela bir kurban veya herhangi bir şey Fakirlere yardım amacıyla satın alınır,

*Sonra o kişide görülen bir kusur sebebiyle;
“bu ona layık bir komşu değil” denilerek cimrilik edilir.*

İşte bu, beşeri insan-ı kâmil yapan insanî vasıfları yerle bir eder.

Nitekim yüce şahsiyetli, insanları doğru yola ileten âlimler de bunu söylerler.

Üzerine farz olan malî yükümlülüklerini gönül hoşnutluğuyla yerine getirmeyen,

Veya cimriliğinden dolayı malının en kötüsünü veren kişi;

Aslında dünya lezzetlerine tapıyor

Veya nefsinin istek ve arzularına köle oluyor demektir.

Tanımı ve Sebepleri

İmam Mevlüd, bu hastalıkların tanımlarını, etiyojilerini (kökenlerini ve nedenlerini) ve nasıl tedavi edileceklerini öne çıkarmaktadır. Bahsini ettiği hastalıkların ilki cimriliktir (*buhl*). Bunun ilk sırayı alması, hastalıklar arasında en kötüsü olmasından değil, Arapça alfabetik sıralamada birinci olmasındandır.

Kendisi cimriliğin iki boyutundan bahseder. Bunlardan ilki şeriatle (dinî hükümlerle) ilgilidir; yani Allah'ın ve yaratılmışların hakkı olan kısım. Diğeri ise Araplar arasında son derece önemli olan ve mertlik ile yiğitlik anlamına gelen *mürüvvet* kavramıyla ilgilidir. İslam öncesi Arap kültürü için yiğitlik çok belirleyici bir kavramdır. Bu kavram, Batı'daki şövalyelik ya da erdemli olma ideallerine benzerdir. (Erdem kelimesinin kökünde “er” vardır, aynı şekilde mürüvvet kavramı da Arapçadaki “erkek” kökünden türetilmiştir. Bununla birlikte âlimler, bu kavramların hem “adam olmak” hem de “insanlık” anlamında kullanıldığını söylerler.)

Cimriliğin ilk boyutu, şer'î bir emir olan zekâtla (servetten ihtiyaç sahiplerine verilen kısım) ilgilidir. Zekât vermeyi

reddetmek şeklinde ortaya çıkan cimrilik, İslam tarafından açıkça yasaklanmıştır. Aynı şekilde, kendi ailesinin (hanım ve çocuklarının) bakımını üstlenmesi de her erkeğin üzerine farzdır. Öyle ki bir çift boşansa bile baba, çocukların bakımından sorumlu olmaya devam eder. Dinin kesin hükümleri olan bu konularda gösterilen cimrilik, en şiddetli ve mezmum (yerilmiş, kötü) cimriliktir.

Yiğitlik konusunda ise İmam, biraz detaya girmektedir. O, “Değersiz konular için insanlara zorluk çıkarmamak gerekir,” der. Mesela borç konusunda, alacaklı kişinin talepkâr ve çekilmez olmasındansa esnek ve yüce gönüllü olması çok daha iyidir. Hele alacaklının sıkışık olmadığı ama borçlunun zorlandığı durumlarda bu prensip çok daha önemli bir hale gelir. Alacaklının anlayışlı ve merhametli olması, bir yiğitlik göstergesidir. Böyle bir âlicenaplık göstermek şer’an bir zorunluluk değildir zira borcun vadesinde ödenmesi alacaklının hakkıdır. Yine de alacaklı, sıkışık borçlunun halinden anlamaz ve ödeme için ısrar ederse bu tavır kerih (uygunsuz) görülmüştür.

İslam ahlakına uygun olan; zengin kimselerin âlicenaplık, cömertlik ve müsamaha sahibi olmalarıdır. Bir hadis-i şerifte, alacakları için tahsilata giden kölelerine, “Eğer borçluların ödeme imkânı yoksa borçlarının affedildiğini söyleyin,” diye salık veren bir zenginden bahsedilir. Borçlulara karşı ihsan sahibi olmaktan başka bir iyiliği bulunmayan bu zengin adam öldüğünde, Allah meleklerine hitaben, “Bu adam, borçlularının kendi hakkına ilişkin suçlarını affetmişti. Ben ise günahları affetmeye daha layığım ve onu da affediyorum,” buyurmuştur.

İmam Mevlüd yine, bir kimsenin misafir ağırlarken aşırı titiz davranmaması gerektiğini söyler. Örneğin misafir, halısına bir şey döktüğünde ev sahibi sinirlenmemeli, daha da kötüsü, misafiri asla azarlamamalıdır. Misafirlerin mahcubiyet duymamaları için onları teskin etmek, insanlığa ve yiğitliğe çok daha uygundur. İmam ayrıca, cenaze için kefen alırken pazarlık yapmanın uygun olmadığını zira kefenin insana ölümü hatırlatması gerektiğini, fiyat üzerinde pazarlık etmenin ise bunu zedeleyeceğini ifade eder. Bunun gibi, fukaraya et ikram etmek üzere kurbanlık alırken de fiyat üzerinde uzun pazarlığın iyi olmadığını hatırlatır. Bu prensip, Allah için dağıtma niyetiyle alınan diğer şeyler için de geçerlidir.

Bilge imamların (yani âlimlerin) dediğine göre, sebepsiz yere cimrice ikram dağıtan bir kimse, izzet perdesini yırtmış olur. Birinin zekât dağıtırken ya da emaneti iletirken muhatabını müsterih edici bir tavır takınmaması aynı derecede üzücüdür. Örneğin, kişi zekât verirken gülyüzlü ve mütevazı olmalı, zekât alan eli kendi elinin üstünde tutmalıdır. Zira zekât verebiliyor olmak bir nasip işidir ve Allah'ın emrini yerine getirmek bir şereftir.

Dinimizde muhtaçlara zekât ve sadaka olarak âdi ve değersiz şeyleri vermek yasaklanmıştır. Böyle bir tavırda pintilik ve cimrilik gizlidir. İslam geleneğinde kişinin sevdiği şeyleri Allah yolunda harcaması esastır, Allah böyle bir hayrı kabul eder ve bereketlendirir: *“Ey iman edenler! Kazandıklarınızın ve sizin için yerden çıkardıklarımızın iyilerinden verin. Kendinizin ancak içiniz çekmeye çekmeye alabileceğiniz âdi şeyleri hayır diye vermeye kalkışmayın. Bilin ki Allah zengindir, bü-*